

Na és Versailles! selyemharisnyák a férfiak lábikráin, fölöttük rózsaszínű satin bugyogók, világosmintájú redengótok, csipkenyakkendők, parókák — mindehhez pedig egyetlen fürdőszoba sem.

Nekünk ezek a dolgok: operabál. Bármennyire tet-szenek is, mentsen meg az Isten tőlük. A meleg allonge-parókától, a tíz centiméter magas gallértól, a negyven-gombos selyemmellénytől. Meleg, szűk és tisztátalan itt minden, teljesen alkalmatlan, mondjuk, a kávéházi életre.

»Ki kreálja a divatot?« íme, az angol király nagy úr, nem is említve néhány európai diktátort — de próbálná csak meg a divat-ducek közül bármelyik is a fehér paróka bevezetését, belebukna. A mi divatunk szabályozódik.

A mi öltözködésünk idomul. A férfidivat különben is nyugodtabban, hűségesebben megy a maga útján, mint a női. *Csak nüanszokban változik évről évre.* A férfidivat nem ugrál. Évek kellene hozzá, míg megmásul. Vezérmotívumai, akár egy Wagner-trilógiában, egyformák, ismétlődnek. Csak hangszerelésük lep meg néha újszerűségével. Kis külsőségei (nyakkendő, kesztyű, cipő) formálódnak csak át. De ettől se ijedjünk meg, mert a férfiöltözködés konzervatív, ami legalább is akkora érték, mint a dernier cri. Sokan vagyunk, akiknek a »legújabb« nem is áll jól. Szándékosan várunk vele egy kicsit. Kerülni akarjuk a feltűnést. Sokszor, végleg lemondunk egy-egy kis újításról, nem is baj, ha nem minden majomságban veszünk részt.

Pedig elegánsak akarunk lenni, mit tagadjuk. Csak azt nem tudjuk, *mi az elegancia.* Legalább is nem pontosan. Homályos problémaként él bennünk az elegancia kérdése, ha már nem születtünk oly zseniknek, hogy magunkat messziről is lássuk, olyan szituációkban, amelyekben mások látnak minket. Meg is szoktuk kérdezni:

— Mondd, nem vagyok feltűnő ebben a ruhában?

— Neked lehet, feleli a másik, de engemet kinevetnének.

Mi ez? őt kinevetnék? Engem meg nem? Nagyon gyanús. Nyugtalanító valami, hogy engemet talán ki is csúfolnak a hátam mögött. És hogy éppen azon a ponton volnék komikus, ahol a legkevésbé szeretnék az lenni: a külsőmben. Igaz, tudom, hogy az újítót ki szokás nevetni. Egy kopott Valaky sohasem kelt kínos föltűnést. *A legdivatosabb öltözködéshez bátorság kell.* A legkevesebb emberben van erő e mártírium elviseléséhez. Elbírnai az ezer szemet, mely rátapad. Befogni a lelki fület a fekete-májú megjegyzések áradata elől.

Igen, a férfilelek általában nem elég erős ahhoz, hogy csak az eleganciára támaszkodják. Segítségét keres valami másban. Hatalomban, hírnévben, gazdagságban. Könnyű a velszi hercegnek dandynek lenni. Könnyű Oscar Wilde-nek egyénien öltözködni, könnyű Beau Brummel-nek fantasztikus kreációkkal bővölni az asz-

szonyokat. Mikor már *előre* is misztikum veszi körül megjelenésüket. Mikor nem kell attól félniök, hogy a Váci uccán vagy a lóversenyen megkérdezzük róla: »Kicsoda ez a kissé feltűnő úriember?« A világhírességek aratnának-e akkora sikert, amekkorát aratnak, ha ruhájukon felül az ismeretlenség leple takarná őket? Félünk, hogy nem.

EGYÉNI ÖLTÖZKÖDÉS

És itt elérkeztünk fejezetünk legfontosabb pontjához: *az egyéni öltözködéshez.*

I. Szabad-e egyénien öltözködni? II. Mi az egyéni öltözködés? Felelet: I. Igenis szabad, sőt kell. Felelet: II. Benne van a kérdésben. Úgy kell követnünk a divatot, ahogy az hozzánk, személyünkhöz leginkább illik. Persze a divatot kell követnünk mindig. Az ízlést, az eleganciát, azt a bizonyos valamit, ami nemcsak nekünk, hanem embertársainknak is egyformán örömet okoz. (Ezek az elmélkedések nem szólnak olyanokról, akik nem törődnek a divattal. Az elhanyagolt külsejükről, a »bánom is én«-emberekről. Pedig ezek között nem egy kiválóság van. A divat követője megadja nekik a köteles tiszteletet, de szelíden mosolyog megjelenésük furcsaságán.) Mi illik saját személyünkhöz? A kérdés nem látszik egyszerűnek. Különösen akkor, mikor a férfidivatról az az általános felfogás, hogy tulajdonképpen uniformis. Hogy az öltözködésnek szabályai vannak. Ez igaz is, nem is. Illetőleg egyszerűen megfelelhető: *a jó öltözködés félig szabály, félig pedig művészet.* A szabályt előírják az utolsó divat törvényhozói. A művészet pedig az individualizmusból fakad.

Honnan veszik a szabályokat a törvényhozók? A divat életéből. Valami enyhe nyomásból, mely komponálódik az elegáns emberek ízléséből, a modern festészet színeiből, az új sportok praktikumából, az általános életmódból. Ezt az egész komplexumot azonban mégis a tradícióra építik. Szóval megérik, mi a jövő zenéje, de ugyanakkor pontosan tudják, hogy eddig mi volt a szabály. Ezen a szabályon azután fűrnak, faragnak, de modern eszközökkel teszik ezt Ennyi a divatkreálokról,

akiknek a központja — úgy, mint a nőké Párizs — London. Az angol divat uralkodik a földtekén. De az a szerény teóriánk, hogy minden dogmatikusság csak akkor válik értékké, ha az egyéniségen szűrődik át, talán sehol sem győz erősebben, mint itt: *minden nemzet a nemzeti individualizmuson keresztül követi az angol divatot*. Igenis, van amerikai divat. Van olasz. Van bécsi. Van francia. Van magyar úri karakter az öltözködésben, igaz, hogy *mindig az angol szabályok alapján*.

Mégis csak *én* magam választom ki a szövetet, mégis *én* vásárolok a nyakkendőmet. Az elém tett mintából választok. Ha van ízlésem: jól választok. Ha nincs: rosszul. Nagyon sok esetben a szabómra hallgatok, meg a divatkereskedőmre.

PÉNZ ÉS KORPULENCIA

Roppant fontos *a szabó és a kereskedő*. Nagy nevelő hatása van az ízlésüknek. Az önálló vevő defenzívába tud menni a »bebeszéléssel« szemben. De az a szerencsétlen, aki részint nem tudja a leckét, részint mindegy is neki: okvetlenül áldozat. Hozzá drága pénzért esetleg még ki is nevetik. Mennyi ember van, aki kétszer annyit költ a külsejére, mint amennyi kellene ahhoz, hogy jól fessen! *A jó öltözködés csak másodsorban pénzkérdés*. Hát még a háború óta! Amióta nem szégyen a kis-szabó. Amióta nem kell eltagadnom, hogy a kalapjaimat nem Lock-tól hozatom Londonból.

Ma az olcsó, de jó ruházkodás még dicsőség is. Az ízlés, az ügyesség, az okosság sikere. S még hozzá passzió is. Megoldani a feladatot. Mert úgy-e nem volt nagy dolog — persze, a divatférfinak — békében Bécsbe, Londonba menni, a szabónál próba közben újságot olvasni? Ma, ha nem akarunk sokat költeni divatra, szemfüleseknek kell lennünk. Tudni, mi a szép, mi a finom. De ha nem tudjuk? Hát akkor tudnia kell a szabónak. Ha ő se tudja? Akkor segítsen valamelyik barátunk. Vagy — ez a könyv.

— De mikor én olyan kövér vagyok, mint egy mangalica? Mi értelme van, hogy »öltözködjem«? — szegeződik mellünknek az első kifogás.

Egy másik:

— Minek ártsam magamat a divatba, mikor nem tartozom többé a gazdag emberek közé?

Egy harmadik:

— Én nem akarok mozisínész lenni, minek nekem az elegancia?

Ez elkeseredett kifakadások mögött — állítom — ott van a leplezett vágy. Igenis, mindenki szeretne jó-megjelenésű lenni. Ezek a kifakadások inkább azt árulják el, hogy az illető nem — mer.

A kövéreknek csak azt felelhetjük, hogy VII. Edward korának legelegánsabb embere volt, holott tekintélyes embonpoint »díszítette« amúgy is marienbadi *testét*. A tönkrementeknek, hogy *vannak remekül öltözködő gavallérok, akik állandóan ugyanabban a ruhában járnak*. Csak egyet rendelnek, igaz, hogy a legjobb fajtát, azoktól pedig, akik nem akarnak mozisínészek lenni, megkérdezzük, nem gondolnak-e arra, hogy a mozisínész csak szimbólum? A szép és előkelő élet jelképe? A siker világáé. Dehogy is nem szeretnénk, ha Greta Garbo *belénk* örülne és nem John Gilbertbe! S miénk volna a hibátlan és dívatosvonalú Rolls Royce, amelyben a boldog pár Kaliforniába indul! De ne is menjünk oly messze: mindenkinek vannak *érdekei*, mindenki szeretné, ha mennyasszonya elegáns férfiúnak tartaná. Vagy ha már többszörös családapa, nem bánná, ha a vezérigazgató, mikor éppen egy »alázatos kéréssel« volt nála, távozása után így szólna elnöktársához:

— No lám, milyen jó megjelenésű, úr ez a. . .

Mikor azzal vigasztaljuk, hogy »nem a ruha teszi az embert«, akkor már baj van! Az ízléstelenség örök forrása a *rosszérzésnek*. Rosszul öltözködni lehet éppen olyan feltűnő valami, mint az úgynevezett »feltűnő elegancia«.

A ROSSZUL ÖLTÖZKÖDŐK

Vannak notórius *rosszulöltözködők*. Ezek a legnagyobb gonddal válogatják ki az ízléstelen holmit. Viszont *nincsen férfi, akit ne lehetne jól öltöztetni*. A divat kultúra dolga. A divat: nyelv, melynek segítségével kultúr-

emberek egymást megértik. A divat: egyéniség. Amikor nem egyéni, akkor is egy egyéniséget *takar*; valakit, aki nem akarja egyéniségét feltárni. Ezek vannak a legtöbben. Akiknek az öltözködése azt mondja: »Nem akarok dandy lenni. De titokban fontosnak tartom, hogy észrevedd, milyen hibátlan rajtam minden.«

Valóban, elsőrangú szürke angol anyag a ruhája. Diszkrét úriszabás árulja el a jó mestert, aki csinálta. Hozzá szolid, komoly cipő. Aztán finom kalap, nem is új, de az idő csak használt neki, mint nemes bronznak a patina. Fehérnemű, mely azonban önmagáért beszél. Nyakkendő, melynek súlyos selyme rejtett temperamentumot árul el. Csupa jó dolog, rendes úriember kultivált arzenálja. A jólöltözködő urak nagy többsége ilyen. Nem is költenek sokat magukra, nincs is nagy választékuk. Szemben a szerencsétlenekkel, — sajnos túlsokszor ütközünk ilyenekbe — akik állandó arrangement-okat, *kira-katot csinálnak magukból*. Színi előadásokat tartanak megjelenésükből, naponta változó repertoárral. Nem találkozzunk-e sűrűn tetőtől talpig kávébarna urakkal? Aki-ken a kalapjuktól a zoknijukig minden csészebarna, pikkoló kapuciner, tejfröccs, mélange, mokka félbarna?

Aztán a »*túlöltözöttek*«, akiket az angol overdressed néven nevez. Akik túlsokat raknak magukra. Téli és nyári dolgok vannak rajtuk egyszerre. Vagy felesleges ékszerek. Nagy virág a sportruhához. Kamásli kánikulában. Fajdkakastoll városi kalapon. Egy másik: a nyugodt tenger minden változata, ing, zsebkendő kék, rajta van minden kék nüansza az olasz égnek, a nápolyi tengernek. Vagy a komor megjelenésűek, akiknek külseje nem ismeri a tréfát: »Én komoly ember vagyok, hirdeti minden ruharészlet lassú testükön, én nem veszek részt a világ mókáiban.« Na és a »*Lilaáalom*«: lila nyakkendő, lila zsebkendő, lila zokni.

Mégis legbántóbbak az örök *sötétek*. Ezek rettentő erőfeszítésekkel hozzák össze együttesüket. Kínos gondossággal kerülnek a vidámságot. Elfelejtik, hogy vidámnak lenni nem bűn. *A divat udvariasság is*. Felvidítés, örömközés. Hiába ultramarinkék a Földközi tenger, ha egy jacht fedélzetén valaki fekete lüszter-

kabátban bosszantja a jóízű embert. Természetes, hogy a hullámzó Balaton tetején szebb a hófehér férfi-ruha, mint egy fekete keménykalap. A lóversenytéren, ragyogó paripák és tarka toalettek között biztosan

»Túlöltözés«

rikítóan hatna egy lóden vadászruha. Illetlenség, sőt sértés is lehet, ha valaki fumigálja embertársait. Mintha valaki kétnapos szakállal ülne asztalhoz társaságban

ELEGANCIA

A modern ember nem takarhatja le kanáriként lelkiismeretét azzal, hogy a divatot követni fölösleges, túlzott dolog. Hiszen az, hogy borotválkozik, hogy hajat vágat: már ez is divat! Ha csak első lépcsője is a divat hatalmas épületének. Ha csak rövid áldozás is az esztétika oltárán. Miért megállani az út elején? Mikor a szépség kultusza végtelen! Hogy a belvederi Apolló ma nem volna divathős? Persze, hogy e remeket nem a mai

angol divatlapok szerint faragták. De azért bizonyosra veszem, hogy a régi görögöknél Apolló divathős is volt. »Smart« alakként állt szobrása előtt. Véletlenül vonalai nem is járnak messze a mai férfivonalaktól. Mert a férfivonalak mindenesetre kevesebbet változtak, mint a nőiek. Belvederi Apolló talán ma is tetszenék a strandon, míg szegény milói Vénusz trikóban alig úszna meg a többiek lebecsmérlő megjegyzése nélkül. A divat a Szépség egyik fiókja. Alosztály, mely azonban néha fontosabb az anyaüzletnél. A jó öltözködés korrigálni is tud, a főüzlet mínuszát plusszá változtatni. »A férfi nem csúnya, ha egy fokkal szebb az ördögnél«, így szól a közmondás. Bizonyára vigaszkép találták ki, pedig még Mefisztót is úgy ki lehetne öltöztetni, hogy Gretchen előtt kiütné a nyeregből Faustot. Mennyi példát nyújt erre az élet! *A csúnya, de elegáns ember; aki háttérbe szorítja az édeskés férfiszépséget.* Hát még akkor, ha ez utóbbi ízléstelen kultuszt csinál magából. (Kitűnő pesti elnevezés: a »cselédbüvölő«.)

Még egy oldalát világítsuk meg az elegáns öltözködésnek, ami már inkább a lelkivilágba tartozik: azt, hogy: nem mondunk le az élet öröméről. S ezt ruházódásunkkal tudomására is hozzuk a világnak. (Gyakran a félvilágnak.) Különösen az öregedő férfiú veheti fel sikerrel a harcot az enyészettel, ha kissé gondosabban öltözködik. *A meglett ember többet engedhet meg magának a fiatalnál,* neki inkább hisznek. Az öszülő haj szinte sürgeti a bátor, sőt a feltűnő öltözködést. Milyen nagyszerű öregurakat látni! Perfekt dandyket, akik mégsem nevetségesek. *Igazi dandy nem is lehet fiatalember.* (Lásd VII. Edwardot, Boni de Castelane-t, Lord Joe Chamberlain-t, Gromon Dezsőt.)

A korosságnak a jólöltözködéshez ritkasági értéke van. Aránylag nagyon kevés ember érti, miről van szó. Értelem és érzék összjátéka teszi itt a sikert, hiszen *a divatot vakon követni nem lehet, de nem is kell.* Az »idei divat« csak arra jó, hogy applikáljuk ízlésünk szerint, úgy, ahogy a helyzet megkívánja. Helyzet alatt értem a *mindennapi élet számtalan változatát.* A reggelt, a sportot, az uccát, a hivatalt, a délutánt, a *teát,* a cocktail-t, az

estebédet, a *színházat*, az estélyt, a mulatóhelyet. Pesten Budán, vidéken, falun vagy világvárosban, szárazon és vízen. Elég nagy variáció úgy-e? De nem kell megjedni. Ha egyszer bevágtuk a leckét; egy életre elég. Mert — hála Istennek — csak nagyon kis változások szoktak történni. Az alapszabályok ugyanazok maradnak, amelyekben az sem változtat, ha az ipar, vagy inkább iparkodás valami új anyagot próbál elsütni, új szövetet, sohasem látott színű nyakkendőt vagy valami furcsa fehérműt. Ezek az új kreációk hamar megbuknak, még ha sikerül is a tudatlanság homályában élő vevőseregből egy-egy áldozatot szedniök.

TÖRVÉNYEK ÉS MŰVÉSZEK

Vannak örök törvények, melyeknek ismerete elég-séges ahhoz, hogy rossz öltözködésünkkel ne tünjünk fel, sőt, külsőnkben kifogástalan gentleman-ek lehessünk. Persze, hogy az öltözködésnek vannak *művészei* is. Akiknél minden összeállítás, a színek keverése, az anyagok kiválasztása — de legfőképpen a szituáció felismerése különös talentumot árul el. Lehet, hogy még e magasabb fok elérése sem boszorkányság. Hiszen minden érzéket fejleszteni lehet. Tudás, tapasztalat és hajlam ölelkeznek ott, ahol művészetről van szó.

Valljuk meg, hogy minket e téren nem neveltek eléggé. Ami más országokban természetes szabály volt, azt előttünk gyakran kuriózumként állították be. Ne essünk áldozatul a hipokrita tannak, hogy a divat nem komoly dolog. Persze, hogy vannak komolytalan hajtásai. De ne tévesszük össze a fát az erdővel. *Divat nélkül élni nem lehet.* Soha sem volt, soha sem lesz kor, melynek ne lett volna divatja. A divat: élet. A divatot visszautasítani: annyi, mint lemondani egy darab életről.

Persze, hogy mindenki joga a lemondás. Kétség-telen, hogy Einstein gyűrött fekete kabátjában nagyobb emberi érték, mint egy-egy mozihős hibátlanul szabott zsaketjében. De most nem erről van szó. *Nem a két emberről. Hanem a két kabátról.* Melyik a szebb? A rela-

tivítás nagy felfedezője is megvallaná, hogy nem az övé, hanem a mozisínészé, aki e percben még hozzá gengsztert is játszik ...

Ha már nem vagyunk Einstein-ek, viseljük legalább a gengszter elegáns kabátját. Ez is valami.

Mindezekből talán már látható, hogy napjainkban nem egy ember kreálja a férfiak divatját, hanem egy nagy közösség. A férfidivat stabilitásán nehéz változtatni. Nincsenek akkora emberek, akkora erők, akik annyira dominálnák a világot (mármint a *stílusok*, a *külső* megjelenés világát), mint régen voltak.

A régi színlapokon külön voltak felsorolva a főurak és a pór nép. A főurakon nehéz selymek, a népen egyszerű daróc. Ma a kettő öltözködését úgyszólván semmi sem választja el. Ha csak az nem, hogy a főúr gyakran kopottabb, mint a nép egyszerű gyermeke, kinek az Isten felvitte a dolgát.

